

LUND UNIVERSITY

Somalier i Minnesota och Sverige: Enade de stå, söndrade de falla. Bokslut och bilder från "somalierturnén" 2007

Carlson, Benny; Kristersson, Ulf

2008

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Carlson, B., & Kristersson, U. (2008). *Somalier i Minnesota och Sverige: Enade de stå, söndrade de falla. Bokslut och bilder från "somalierturnén" 2007*. Stockholms stad, Jobbtorg Stockholm.

Total number of authors:

2

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

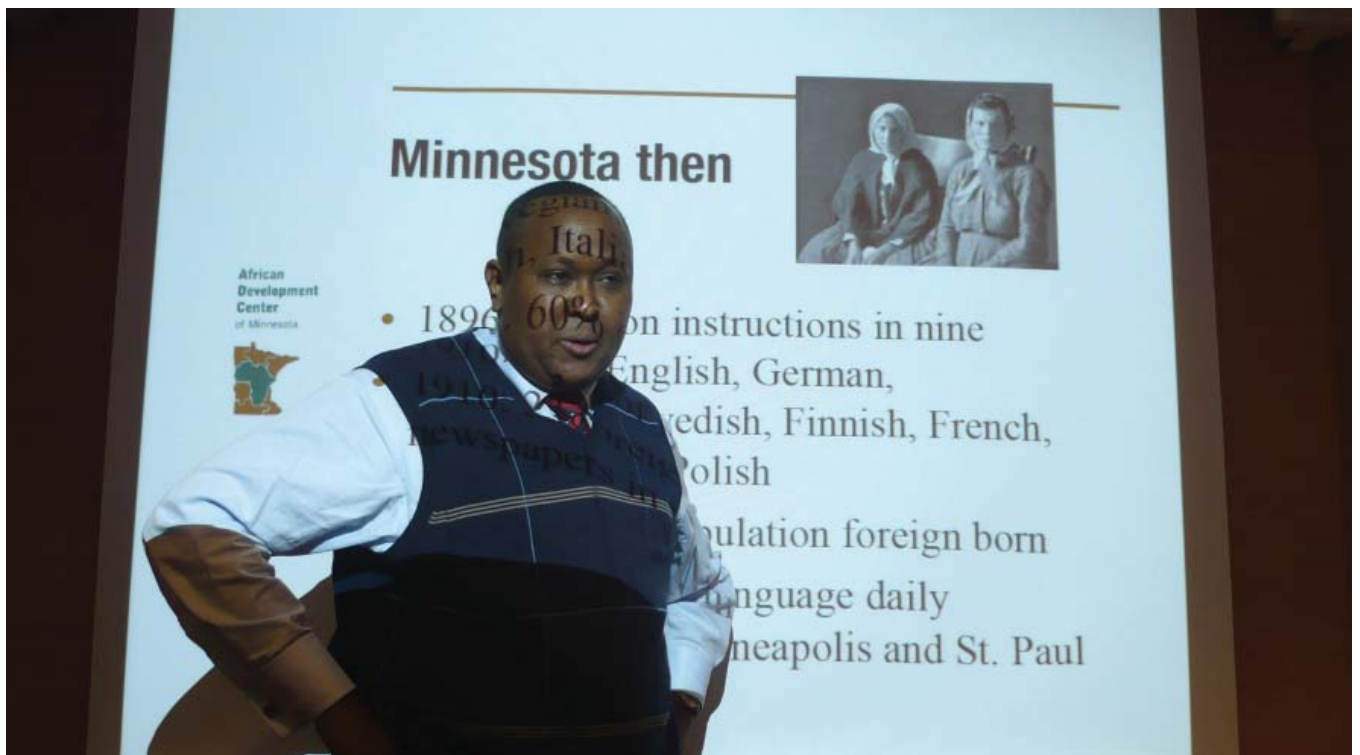
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

SOMALIER I MINNESOTA OCH SVERIGE

ENADE DE STÅ, SÖNDRADE DE FALLA

BOKSLUT OCH BILDER FRÅN "SOMALIERTURNÉN" 2007
ROSKILDE – GÖTEBORG – MALMÖ – STOCKHOLM

Benny Carlson

Med reflektioner av socialborgarrådet Ulf Kristersson

JOBBTORG STOCKHOLM

Jobbtorg Stockholm är den gemensamma ingången till stadens samlade resurser för arbetsmarknadsinsatser och förstärker arbetet med att leda fler arbetslösa med socialbidrag tillbaka till egen försörjning. Arbetsmarknadens aktörer samlas i ett gemensamt arbetssätt kring den enskilde aspiranten för att sänka trösklarna att komma i arbete. Många olika insatser erbjuds inom ramen för Jobbtorg Stockholm: rådgivning, arbetsträning, praktik, kortare yrkeskurser samt matchning mot befintliga jobb inom både näringsliv och offentlig sektor. Jobbtorg Stockholm samarbetar också med bemannings- och utbildningsföretag, privata arbetsförmedlingar, frivilligorganisationer samt med statliga arbetsförmedlingen och försäkringskassan.

STOCKHOLM

080401

TEXT

Benny Carlson och Ulf Kristersson

FOTO

Nimo Farah, Benny Carlson och Stockholms stad

Turnébokslut

av Benny Carlson

Malmö stadshus: Benny Carlson, Britta Ström från avd. för integration och arbetsmarknad, Robert Lillgren, kommunalrådet Kent Andersson, arbetsmarknadssekreterare Ahmed Hussein, Hussein Samatar och Nimo Farah..

Hur kan det vara att somalier i Minnesota har god sysselsättning, starkt företagande och framtidstro medan deras landsmän i Sverige har låg sysselsättning, svagt (om än ökande) företagande och verkar måttligt hoppfulla om framtiden?

I boken *Somalier i Minneapolis – en dynamisk affär* (Zufi 2006) har vi på Zufi försökt ge en motbild till den negativa bild av somalier som dominerar i Sverige. Somalierna i Minneapolis i delstaten Minnesota i USA har nämligen bevisat att de, när de får chansen, kan bli ett produktivt och respekterat inslag i ett nytt land. I Minneapolis betraktas ”nyanlända” i allmänhet och somalier i synnerhet som en tillgång, en hårt arbetande och skötsam grupp som gjutit nytt liv i döende stadsdelar.

Under sista veckan i augusti 2007 genomförde tankesmedjan Zufi en turné med ”Somalierboken” som avstamp. Turnén bestod förutom av oss på tankesmedjan av tre representanter från Minneapolis och syftet var att utbyta erfarenheter med myndighets- och organisationsföreträdare samt svensksomalier i Stockholm, Göteborg, Malmö och danska Roskilde. De tre var Hussein Samatar, initiativtagare till och ledare för African Development Center (ADC), en organisation som hjälper människor av afrikanskt ursprung att starta och utveckla företag; Nimo Farah, 22-årig projektkoordinator på ADC och andra generationens Minnesotasomalier, nyligen utexaminerad från University of Minnesota; samt Robert Lillgren, vice ordförande i Minneapolis City Council, representant för den stadsdel där flest somalier bor och för ett unikt parti: Minnesota Democratic-Farmer-Labor Party (DFL).

Anhalter och rapportering

De tre amerikanernas vistelse i Sverige mjukstartade 25-26 augusti med närvaro vid den årliga Afrikas Horn-konferensen i Lund, arrangerad av SIRC. Första anhalt på turnén var sedan Roskilde Universitetscenter där ett seminarium avhölls vid Institut for Samfund og Globalisering. Nästa dag gick turen till

Nimo och ”Afrikas horn”.

Göteborg. Representanter för de flesta relevanta myndigheter och organisationer deltog i ett seminarium hos Göteborgs Initiativet och på kvällen hölls möte för svenska somalier i Hammarkullens Folkets Hus. Dag 3 började med ett givande studiebesök vid Fosie Arbets- och Utvecklingscenter i Malmö, där tillfälle gavs att utbyta erfarenheter om det praktiska arbetet. Efteråt hölls ett seminarium med paneldebatt i Malmö stadshus med inledning av kommunalrådet Kent Andersson och närvaro av ett stort antal myndighets- och organisationsföreträdare.

Roskilde universitetscenter: Fr v Robert Lilligren, Nimo Farah, Andreas Rude från amerikanska ambassaden i Köpenhamn, Hussein Samatar, Richard M Johannsen från amerikanska ambassden samt Shahamak Rezaei från Institut for Samfund og Globalisering

Därefter var turen kommen till Stockholm. Dag 4 genomfördes i regi av Stockholm Business Region/ Lunda Nova Näringslivscenter (Margareta Edenhalm och Anna Nordlander) samt Sociala Missionen (Lena Rösell). Det första seminariet hölls i Rinkeby Folkets Hus med inledning av socialborgarrådet Ulf Kristersson och med över 100 deltagare (hälften myndighets- och organisationsföreträdare, hälften somalier). Seminariet övergick framåt kvällen i ett internsomaliskt erfarenhetsutbyte. Dag 5 inleddes med besök i Stockholms stadshus och diskussioner med borgarråden Ulf Kristersson och Kristina Alven-dal samt Johnny Ridemar och Soley Aksoz-Lithborn, ansvarig för Järva-lyftet. Turnéns slutseminarium ägde rum hos Svenskt Näringsliv (organiserat av Kirsten Åkerman) med särskilt inbjudna gäster och inledning av organisationens ordförande Signhild Arnegård Hansen.

Diskussionerna vid dessa möten och seminarier var livliga och kretsade kring somaliernas situation på arbetsmarknaden i allmänhet och deras egenföretagande i synnerhet utifrån erfarenheter från Minnesota och Sverige. Det mediala intresset var påtagligt. Turnén resulterade i artiklar i danska Jyllands-Posten, Politikken och Weekendavisen, i norska Morgenbladet och i svenska Barometern, Dagens Industri, Dagens Nyheter, Expressen, Göteborgs-Posten, Göteborgs-Tidningen City, Helsingborgs Dagblad, Neo, Riksdag & Departement, Socialpolitik och Östgöta Correspondenten, inslag i Sveriges Radios utlands-sändningar, P4, samt ett längre fredagsreportage i SVT:s ABC-nyheter.

Minnesota och Sverige

Låt oss, innan vi ger oss i kast med de amerikanska erfarenheterna, göra några jämförelser mellan Minnesota och Sverige. Minnesota har 5,1 miljoner invånare. I delstaten är blott 5 procent utrikes födda, i Minneapolis ca 15 procent och i det distrikt som Lilligren representerar 40 procent. Vid tidpunkten för nästa folkräkning, år 2010, räknar man med att Minneapolis är en minority majority city, dvs att olika minoritetsgrupper tillsammans utgör en majoritet av befolkningen. Sverige har 9,1 miljoner invånare, varav 12 procent är utrikes födda. I Malmö är 26 procent utlandsfödda, i Göteborg och Stockholm cirka 20 procent.

I Minnesota finns den förmodligen största somaliska befolkningen i västvärlden. Det råder emellertid delade meningar om hur stor gruppen är. Folkräkningen år 2000 stannade vid 11 000 individer men många somalier kan ha deklarerat sig som svarta eller afroamerikaner i stället för som somalier. I "Somalierboken" användes en skattning gjord vid Minnesota State Demographic Center som stannade vid 25 000 individer. Politikern Lilligren tror att det kan röra sig om 45 000 medan Hussein Samatar för

sin del tror på hela 80 000. I Sverige finns omkring 25 000 somalier.

De jämförelser av sysselsättning och företagande bland somalier i Minnesota och Sverige som gjordes i boken från 2006 fick antagligen en eller annan läsare att höja på ögonbrynen. Om sysselsättningen i åldern 20-64 år Minnesota så långt tillbaks som år 2000 låg på mellan 55 och 60 procent så låg den i Sverige 2003 på blott 28 procent. Om det 2005 fanns omkring 800 somaliska egenföretagare i Minnesota så fanns det i Sverige 2003 blott 38.

Nå, vad hade besökarna från Minnesota på hjärtat? Rubbade de budskapet i "Somalierboken"? Nej, men med deras hjälp kan det kompletteras. I det följande görs ett försök att sammanfatta orsakerna till de olika scenarierna i Minnesota och Sverige i sju punkter.

1. Arbetsmarknadsläget vid ankomsten

När de somaliska flyktingarna några år in på 1990-talet anlände till USA möttes de av en ekonomi början av en lång konjunkturuppgång, vartill kommer att arbetsmarknaden i Minnesota normalt är mycket stark. De somalier som kom till Sverige möttes av en ekonomi som just hade halkat ner i sin värsta arbetslöshetskris sen 1930-talet. Det är dock värt att notera att t ex bosnierna, trots att de kom till Sverige under samma period, inte har hamnat i motsvarande prekära situation och att sysselsättningen bland somalier i Danmark och Norge är ungefär densamma som i Sverige trots att dessa länder inte har genomgått någon sådan 90-talskris som Sverige.

2. Invandringstraditionen

Minnesota har en lång tradition av invandring och var under 1800-talet och början av 1900-talet föremål för stor invandring från Sverige och övriga Skandinavien. Därefter har en rad invandrargrupper passerat genom de stadsdelar där svenskar en gång bodde och där somalierna numera bor. Sverige har kortare erfarenhet av invandring och inflödet av utomeuropeiska flyktingar tog fart först på 1970-talet. Båda miljöerna är jämförelsevis toleranta om än med inslag av invandrarfientlighet. Minnesota är, enligt

Svenskt Näringsliv: Nimo Farah, Robert Lilligren, Svenskt Näringslivs ordförande Signhild Arnegård Hansen, Robert Hilton från amerikanska ambassaden i Stockholm samt Hussein Samatar.

Hussein Samatar, bästa stället att utöva islam. "Ingen bryr sig ifall man ber eller inte. Religionsfriheten är otrolig." Såväl Minnesota som Sverige har väl utbyggd infrastruktur för flyktingmottagning och samhällsintroduktion, även om upplägget är olika eftersom balansen mellan vad myndigheterna och grupperna själva förväntas göra är helt olika (se vidare under punkterna 6 och 7).

3. Språkfrågan

Det är normalt lättare för en invandrargrupp att komma till ett land som USA, där man talar ett världsspråk som engelska, än till ett land som Sverige, som utgör ett mycket litet språkområde. Men frågan är om inte betydelsen av denna faktor emellanåt överdrivs. Många somalier hade inga kunskaper i engelska när de flydde sitt hemland. Hussein Samatar är ett levande exempel. Han kunde ingen engelska när han gick ut från universitetet i Somalia 1991, men är i dag en driven engelskspråkig talare och debattör. Alltnog, en del somalier kunde engelska när de kom till Minnesota men inga kunde svenska när de kom till Sverige och det gör viss skillnad. Språkfrågan har emellertid inte bara med invandrarnas förkunskaper att göra utan också med de krav som ställs i den mottagande miljön och det verkar som om kraven är högre i Sverige än i USA. ”Språket är nyckeln” har man hört många gånger. Mera sällan talas det om hur svårforcerade olika lås är.

4. Företagsklimatet

Företagsklimatet förefaller varmare i USA och Minnesota än i Sverige och erbjuder, i incitamentstermer, mera ”morot”. Företagandet i Minnesota är naturligtvis reglerat – det behövs licens och inspektion av lokalerna innan man kan komma igång – och presumtiva företagare klagar över byråkratiskt krångel. Vid slutet av turnén tyckte sig Lilligren emellertid ha fått ett bra argument för att bemöta klagomålen på hemmaplan: ”Då skulle ni se hur det är i Sverige!”

Att det är enkelt att starta företag har stor betydelse för somalierna. Samatar: ”Om man vill starta en affär i Somalia går man upp på morgonen och öppnar en butik på förmiddagen. Många somalier tycker att systemet i USA och Minnesota är komplicerat men i Minneapolis har man i alla fall försökt avmysifiera processen.”

Göteborgs Initiativet: Ahmed Muhamed, Robert Lilligren och Tomas Magnusson från Göteborgs Initiativet

Göteborg: Besök i somalisk butik i Angered – Johan Walter från Migrationsverket och Chloe Stull Lane.

I Minnesota finns enligt beräkningar från ADC omkring 1 200 företag som drivs av afrikaner, de flesta somalier. År 1994 fanns knappast något enda afrikanskt företag.

Ett problem är, enligt Lilligren, att det är alltför lätt att starta företag, vilket medför att människor kastar sig huvudstupa in i orealistiska projekt och förlorar pengar. De huvudsakliga problem Hussein Samatar möter i sin dagliga gärning är att hugade företagare älskar att prata om sina planer men hatar att fästa dem på papper, att vissa marknader är mättade, att en del företagare kastar goda pengar efter dåliga och att de har dålig finansiell kontroll.

Ett intressant inslag i staden Minneapolis och nyföretagarcentret ADC:s strategier är den stora vikt de fäster vid *home ownership*, att människor äger sina bostäder. I Minnesota äger 80 procent av ”de vita” sina bostäder men bara 30 procent av ”de svarta”.

Robert Lilligren lägger gärna ut texten om betydelsen av att äga sin bostad. Det utgör vägen till the *mainstream*. När folk äger sina bostäder flyttar de mindre, barnen lyckas bättre i skolan osv. Inte minst kan bostaden tjäna som ”hävstång” för företagande. Ofta föreställer man sig att den som vill bygga upp en tillvaro i ett nytt land först börjar med lönearbete, därefter startar ett företag och slutligen köper en egen bostad. I Minneapolis tänker man i omvända banor. Nyckeln till framgång ligger i att med en måttlig insats köpa ett eget hem. Genom stigande fastighetsvärden och avbetalning på bostadslånet i kombination med skattefordelar (avdragsgill ränta) skaffar man sig en tillgång som kan användas som säkerhet om man vill låna pengar för att starta företag. Hör Samatar: ”Om somalierna ska lyckas handlar

det ytterst om att äga sin bostad. Det som gör människor till medelklass är att de äger sin bostad.” Därför satsar man på ADC på att hjälpa folk att skaffa sig eget boende. De hinder som reser sig på den vägen är okunskap om processen, avsaknad av besparingar till handpenning, svårigheter att få lån och önskan att starta företag i stället för att köpa bostad.

I Minnesota är 60 procent av de afrikanska nyföretagarna kvinnor. ADC har bland sina framgångsrika klienter exempelvis en somalisk kvinna med åtta barn, ett exempel som utlöste en spontan kommentar från en somalisk kvinna vid ett seminarium i Malmö: ”Vem [i Sverige] skulle kunna tro att en kvinna med slöja och åtta barn kan starta ett företag?” Vid flera seminarier hördes kommentarer från svenska somalier om att ”marknaden är stängd”, i synnerhet för svarta muslimska kvinnor med sjal. Denna uppfattning bekräftas på det hela taget av statistiken i och med att det 2005 fanns endast 12 kvinnliga somaliska företagare i hela Sverige.

ADC i Minnesota har numera en utlåning på 1,9 miljoner dollar till 75 klienter, vilket ger en ”hävstångseffekt” så att totalt 6,9 miljoner dollar mobiliserats genom banker, myndigheter och andra aktörer. Centret kommer framöver att avancera på två ben: Investera i fastigheter! Satsa på *mainstream business* (och inte på affärer inriktade på den egna gruppen)!

Rinkeby Folkets Hus: Glada miner – Hussein Samatar, Abdul Bahada och Alma Adan

5. Selektion av företagsamma

En förklaring till att det går bättre för somalierna i Minnesota än i Sverige är att det har skett en ”självselektion” så att de mer företagsamma har slagit sig ner i Minnesota och de mindre företagsamma i Sverige. Man kan emellertid ifrågasätta hur stark selektionen var i samband med den primära migrationen. Däremot har det sannolikt skett en selektion i samband med sekundär migration, som förstärkt gruppen i Minnesota och försvagat den i Sverige. Det finns ingen anledning att nöja sig med att konstatera att det har skett en selektion. Man måste fråga sig varför den har skett och då är man tillbaka i frågan om den mottagande miljös relativa fruktbarhet.

6. Myndigheternas roll

Minnesota räknas som en av de mest ”omtänksamma” delstaterna i USA. Möjligen har detta något med arvet från skandinaviska invandrare att göra. I jämförelse med Sverige är inte desto mindre den offentliga sektorn svag och det sociala skyddsnätet bristfälligt. Det amerikanska systemet är, som det ofta heter, ”brutalt”, i och med att den som kan men inte vill arbeta inte har mycket hjälp att vänta från myndigheterna. Det innebär att systemet erbjuder mycket ”piska”.

Den federala apparaten anses (liksom sin europeiska motsvarighet) tungrodd, men på det lokala planet kan det se annorlunda ut. Det finns flera olika myndighetsnivåer. Uppgiften för Minneapolis stad är att stimulera affärsverksamhet och annan utveckling medan countyt har till uppgift att leverera social service.

Robert Lilligren, med bakgrund som gräsrotsaktivist och småföretagare, betonar vikten av att stadens myndigheter lyssnar på minoritetsgrupper – ”vi lyssnar på grupperna, vi är mycket tillgängliga” – och tillmötesgår deras önskemål. Förändring – *change* – är ett honnörsord i amerikansk politik: ”Om systemet inte fungerar för människor, ändra systemet!” Lilligrens tal om förändring möttes vid seminarier i Göteborg och Malmö av resignerade kommentarer: ”Det är inte möjligt här!” Den nordiska modellen, som den beskrevs av en forskare, Shaharmak Rezaei, vid ett seminarium i Roskilde, är top-down och one size fits all.

Hussein Samatars budskap är att myndigheterna måste utmanas på alla nivåer och tvingas anpassa sig efter medborgarnas önskemål. Somalier är, menar Samatar, vana vid en svag statsmakt, vana vid

Stockholms stadshus: Robert Lilligren och borgarrådet Kristina Alvendal

att agera på marknaden. Staten är inte lösningen på deras problem, men den kan hjälpa till att lösa problemen. Den ska framför allt svara för infrastruktur – vägar, lag och ordning etc – och kan dessutom agera "hävstång" för att sätta igång önskvärda processer.

Lilligren och Samatar talade ofta under turnén om denna "hävstång" (*leverage*), om att en myndighet eller organisation kan ta en risk och satsa pengar på något man tror på för att få fonder, banker och företag att hoppa på tåget. Ett exempel är det stora köpcenter

för invandrarföretagare, Midtown Global Market, som byggts upp i Minneapolis de senaste åren. Staden har agerat med kraft för att få till stånd centret och satsat 35 miljoner dollar, vilket med hjälp av "hävstångseffekten" resulterat i en investering på totalt 275 miljoner dollar.

Minneapolis stad stödjer somalierna med bl a ett språkprogram, ett sysselsättningsprogram, som försöker hjälpa dem att komma i arbete och klättra på karriärstegen, samt ett utbildningsprogram för TV-produktion, som har resulterat i att fler somaliska TV-program produceras i Minneapolis än i själva Somalia. Minneapolis är också den första stad i USA som satsat på islamisk finansiering, dvs vinst- och inte räntebaserad utlåning till småföretag.

7. Gruppgemenskapen

Somalierna i Minnesota har bildat en stark gemenskap (*community*) på begränsad yta, en enklav. Somalierna i Sverige framstår som splittrade och är utspridda om än med koncentration till några områden i storstäderna (Rinkeby i Stockholm och Hammarkullen i Göteborg).

Lilligren beskriver somalierna som "organisationstokiga" och ser detta som en styrka: "Tillsammans är ni en kraft att räkna med, söndrade är ni ingenting. Vi ser inte en etnisk gemenskap som något negativt." Lilligren förklarar att han som outsider försöker uppmuntra den somaliska gruppen att agera kollektivt och lära sig "navigera systemet". "Men det är lite som att vandra i ett minfält." Hussein Samatar har samma inställning: "Man måste låta gemenskapen hjälpa sig själv. Det ledarskap gruppen kan mobilisera gör stor skillnad." Nimo Farah liknar en invandrare vid en människa som har brutit ett ben. Under en tid behöver hon stöttas av vänner tills hon åter kan stå och gå på egna ben.

Amerikanernas resonemang kan måhända vara svårt att begripa för en svensk men inrymmer sannolikt en viktig förklaring till de olikartade scenarierna i Minnesota och Sverige. Med Samatars ord: "Människor tror på sig själva, sin grupp, sitt land!" Amerikanerna betonar sin tro på individ, grupp, lokalsamhälle och nation. Det är med andra ord inte nödvändigtvis så, som många i Sverige tycks tro, att etnisk grupp-gemenskap måste stå i harnesk till "samhället", att man måste välja det ena eller det andra. Det kan i stället vara så att hemhörighet och trygghet i det ena ökar hemhörighet och trygghet i det andra, att de olika hemhörigheterna kan passa in i varandra som skalén i en rysk docka.

I Sverige uppfattas etniska gemenskaper som hotfulla utmanare till den offentliga sektorn och svenska modellen. Men denna modell är ju inget annat än en gemenskap uppbyggd av etniska svenskar! Svenska tjänstemän förväntar sig att myndighetsfamnen ska uppfattas som trygg för alla invandrare men för en del, särskilt om de har negativa erfarenheter av myndigheter i hemlandet, kan den nog uppfattas som både främmande och skrämmande. Dessutom är myndighetsfamnen inte bara varm och inbjudande. Den rymmer inom sig inslag av paternalism och maktfullkomlighet.

Lilligren och Samatar ser alltså somaliernas förmåga att organisera sig som en avgörande förklaring till att de rönt framgång i Minnesota. Gemenskapen är viktig i början men gör sig med tiden överflödigt om den genererar framgång. Den somaliska enklaven i Minneapolis håller, enligt Samatar, på att upplösas efter bara halvannat årtionde. "Somalierna finns numera överallt när det gäller arbete, boende, utbildning – dom har fått kläm på det."

Vid seminarierna väcktes inte oväntat frågan huruvida klanmentaliteten hindrar somalier från att

samarbeta. Enligt Samatar är klanerna viktiga men inte så viktiga som förut. ”När vi åkte ut från Somalia innebar det att vi alla satt i samma båt, oavsett varifrån vi kom. Det viktiga för oss är: vilka är frågorna, vad kan göras, vem kan göra det?” Hans råd till svenska somalier är följande: Organisera er på en gemensam värdegrund (*common ground*). Driv på för att bli en del av landet och lär er språket. Satsa på nästa generation och dess utbildning. Tala inte hela tiden om sådant ni inte kan göra något åt – politiken i Somalia – för i så fall kommer ni att hamna på efterkälken. ”This is your country, go for it!”

Den etniska gemenskapens betydelse har demonstrerats om och om igen i USA och andra stora invandrarländer. Att det mänskliga flödet utan svårigheter kan ledas i andra banor i Sverige än i dessa länder är svårt att tro. Det finns anledning att lyssna till Mauricio Rojas varningsord i *Gemenskap och företagande* (Timbro/CVV 2001) med tanke på hur det har gått för några grupper i USA (puertoricaner och afroamerikaner):

”Denna tragiska utveckling borde utgöra en tydlig varningssignal för integrationsstrategier och myndighetsingrepp som försvagar den civila solidariteten och sammanhållningen hos grupper som på olika sätt är utsatta. Kanske kan några starka individer ur dessa grupper rädda sig och framgångsrikt integreras eller assimileras [...], men för majoriteten, och framför allt för de mest resursfattiga, är resultatet ofta en situation präglad av sårbarhet, maktlöshet och beroende av samhällets hjälpinsatser. [...] Att underminera civilsamhället och beröva en etnisk grupp dess potentiella ledarresurser är att bädda för framväxten av en etnisk underklass, en föraktad och självföraktande minoritet, som kommer att göra sig påmind på långt mindre kreativa och nyttiga sätt än genom att bygga upp egna företag och kulturella institutioner.”

Nya siffror

Låt oss avslutningsvis undersöka om sysselsättning och företagande bland somalier i Sverige skjutit fart på senare år. Statistiken från SCB, som låter oss följa somalierna fram till 2005, är inte uppmuntrande när det gäller sysselsättningen. Mellan år 2000 och 2005 har fler somalier kommit i arbete men andelen sysselsatta i åldern 20-64 år har legat stilla: 26,1 procent år 2000 och 26,8 procent 2005. Bland män har andelen sysselsatta faktiskt sjunkit från 34,0 till 30,8 procent medan den bland kvinnor ökat från 17,6 till 22,5 procent.

Om vi bryter ner dessa siffror på de tre storstäderna framträder följande bild: Sysselsättningen är högst bland somalier i Stockholm men har fallit från 33,3 procent 2000 till 31,9 procent 2005. Bland män har sysselsättningen fallit från 44,6 till 35,8 procent medan den bland kvinnor ökat från 20,8 till 27,6 procent. I Göteborg har sysselsättningen under femårsperioden ökat från 16,7 till 22,4 procent. Bland män har den ökat från 21,5 till 27,0 och bland kvinnor från 11,6 till 17,8 procent. I Malmö slutligen har sysselsättningen ökat något lite från 16,9 till 18,9 procent. Bland män har den ökat från 16,5 till 22,2 procent medan den bland kvinnor minskat från 17,3 till 15,7 procent. Ljuspunkterna är alltså ökad sysselsättning bland kvinnor i Stockholm, bland män i Malmö och totalt i Göteborg. Antalet individer och andelen sysselsatta av dessa i riket och storstäderna framgår av nedanstående tabell.

Malmö stadshus: Kaffepaus med diskussion.

*Svenskt Näringsliv:
Fredrik Rakar från Zufi
och Hussein Samatar.*

Tabell 1: Antal individer 20-64 år samt andel sysselsatta med födelseland Somalia i riket samt storstäderna år 2000-2005.

År	Riket		Stockholm		Göteborg		Malmö	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
2000	8 883	26,1	2 879	33,3	1 885	16,7	532	16,9
2001	9 297	29,2	3 091	36,2	1 930	19,5	553	21,9
2002	9 897	29,2	3 322	34,4	1 964	21,2	580	20,0
2003	10 632	27,3	3 476	32,8	2 053	22,1	593	18,8
2004	11 085	26,8	3 572	31,7	2 055	22,1	630	17,9
2005	11 751	26,8	3 721	31,9	2 139	22,4	645	18,9

Källa: SCB.

Den verkliga ljuspunkten tycks emellertid vara att egenföretagandet bland somalier har börjat skjuta fart även om det fortfarande är svagt. År 2000 fanns endast 13 somaliska egenföretagare i hela landet. År 2005 var siffran uppe i 97 varav 85 är män. I Stockholm finns 49 företagare, i Göteborg 12 och i Malmö 8. Detta innebär att företagarna som andel av den somaliska befolkningen 20-64 år under perioden har ökat från 0,1 till 0,8 procent.

Tabell 2: Antal egenföretagare 20-64 år med födelseland Somalia i riket år 2000-2005

År	Män	Kvinnor	Totalt
2000	11	2	13
2001	14	6	20
2002	21	7	28
2003	31	8	39
2004	49	9	58
2005	85	12	97

Källa: SCB.

Fosie AUC i Malmö: Nimo Farah, Robert Lilligren, Samir Kafedzic från AUC, Mathias Blob från Zufi, Louice Kjellsdotter från AUC samt Hussein Samatar.

Turnén kunde genomföras i regi av tankesmedjan Zufi i Malmö tack vare ekonomiskt stöd och engagerade personer vid:

Amerikanska ambassaderna i Stockholm och Köpenhamn
Somalia International Rehabilitation Center (SIRC)
Institut for Samfund og Globalisering, Roskilde Universitetscenter
Göteborgs Initiativet
Migrationsverket
Malmö stad
Sociala Missionen
Stockholms stad
Svenskt Näringsliv

Rinkeby Folkets Hus: Amerikansk-svensk-somalisk förbrödring

Vi har mycket kvar att lära

av Ulf Kristersson

I drygt ett år har jag haft förmånen att lära mig mycket om Stockholms sociala problem, möjligheter och utmaningar. Det har varit en intensiv och lärorik tid, bokstavligt talat i hjärtat av Stockholm.

Mindre självklart och väntat har det också betytt många internationella kontakter. Av olika skäl har jag sett mycket av socialpolitiska lösningar i New York, London, Istanbul, Peking och Shanghai. Just Peking är en fantastisk stad, men kan inte med bästa vilja i världen skryta med att vara riktigt internationell. Annars är nog några av världens allra mest intressanta städer också några av världens allra mest internationaliserade.

I New York City påpekar borgmästare Michael Bloomberg att 40 procent av stadens invånare är födda utanför landets gränser. Han berättar att i stadens skolor pratar eleverna 198 av Aten-OS' sammanlagt 202 språk. I New York bor 800.000 muslimer och en kvarts miljon kineser. Ingen annan stad i världen är internationell i samma division.

I London påpekar Ken Livingstones vice borgmästare att man snart är ikapp New York: "Just nu är 35 procent av våra invånare födda utanför Storbritanniens gränser". Och få städer kan likt Istanbul representera spänningsfältet mellan öst och väst, mellan Asien och Europa, mellan kristendom och islam, mellan ultramodernism och religiös traditionalism. Spännande städer är helt enkelt internationella. Men de är det i en mycket djupare mening än vi brukar tänka på här hemma i Sverige.

I Stockholm är vi också på väg. Vi har på kort tid – det glömmet vi ofta – gått från ett litet och mycket homogent samhälle, till en rätt stor, multietnisk och internationell stad. Hastigheten i den förändringen leder oss lätt att tro, att vi inte längre är lika svenska som förr. Men vår utveckling är nog mer dramatisk än vår nuvarande faktiska position i "globaliseringsligan". Vi har mycket kvar att lära.

Andra städer pratar inte internationalisering och globalisering främst för att glädjas över egna företag på världens marknad, som vi gjorde förr. De pekar inte heller främst på invandringen - än mindre på flyktinginvandringen, som vi ofta gör idag. I deras berättelse om vad som händer i samhället, är internationaliseringen löftesrik i en mycket bredare mening: det handlar om investeringar och företag; studenter och universitet; vetenskap och forskning och inte minst handlar det mycket om arbetsmarknad. En dynamisk och öppen arbetsmarknad är både en fundamental förutsättning och en fantastisk konsekvens av att människor med driv rör sig över nationsgränserna. Men på den punkten lyckas vi sämre än andra länder.

Jag råkade vara i New York i samband med borgmästarens förra "State of the City"-anförande. Han påpekade då inte bara hur internationaliserat New York har blivit och vill fortsätta vara, utan också på hur fundamentalt detta är för att förstå vad som händer i USA idag. "Den här staden är byggd på illegala invandrare. Jag tänker inte agera spion åt de federala myndigheterna så länge människor som bor här sköter sig och gör rätt för sig", var Bloombergs beskrivning av *Executive Order no. 41* som för några år sedan klaggjorde att New York inte kommer rota i människors papper så länge de följer lagen och gör som man ska i New York. Han har respekt för säkerhetsfrågor och antiterroristbestämmelser, men New York kan inte svika de rötter som gjort staden till en av världens mest framgångsrika och attraktiva. Så fungerar ett riktigt internationaliserat samhälle.

Ulf Kristersson öppnar mötet i Rinkeby Folkets Hus

Här i Stockholm brister vi på två sätt. För det första visar vi alldeles för lite nyfikenhet på de invandrare som kommer till Sverige med viljan att skapa ett bättre liv för sig själva och sina familjer. På Manhattan och i London träffar man hela tiden - även högt upp i hierarkierna - människor som talar fullt begriplig engelska, men med tydlig utländsk brytning. Hur ofta möter vi människor i den stockholmska eller svenska ledningen med påtaglig invandrarbakgrund? Det finns en "överdriven svenskhet" i yrkeslivet som gör att kvalificerade eller talangfulla människor har sämre chans att komma till sin rätt här än i andra internationaliserade städer. Vi har i Sverige en dålig vana att betrakta vårt jobb och våra arbetsplatser som om de vore vårt hem och andra vardagsrum. Vi pyntar och inhägnar - och vill inte ha främlingar för nära oss. Svenska arbetsplatser lider av internationell syrebrist. Säkert inte genom avsiktlig diskriminering, men det blir likväl ofta lite provinsialt och inskränkt.

För det andra - och kanske paradoxalt - är vi dåliga på att klargöra de kompromisslösa krav vi ställer på människor som väljer att flytta hit och leva här. Barns och kvinnors individuella rättigheter står t ex i direkt och ibland kompromisslös konflikt med patriarkalt hedersförtryck. Här får vi inte vara otydliga eller överslättande. Multietnicitet och multikulturalism förutsätter ett mått av minsta gemensamma värdegrund och entydig respekt för gemensamma lagar och regler. Annars får vi privat rättsskipning och hela samhällen i förfall. Vi vet både från New Yorks 80-tal och Johannesburgs 90-tal vad som händer i städer där den vanliga välfungerande medelklassen abdikerar. Det skapar problem som är mycket svåra att lösa. I båda dessa avseenden - nyfikenheten och uppskattningen för det som inte är "svenskt", och de franka och tydliga kraven på hur vi vill att det gemensamma livet här ska fungera - är Stockholm en mindre framgångsrik internationell stad.

Kombinationen av utanförskap och bidragsberoende å ena sidan och hedersproblematik å andra sidan markerar på ett tydligt sätt båda dessa problem i Stockholm idag. En stor andel av de långvarigt socialbidragsberoende, som egentligen kan arbeta, är invandrare. Och vi har haft osedvanligt svårt att ens diskutera problemen med hedersrelaterat förtryck som utmanar svensk lagstiftning om individuella människors rättigheter och skyldigheter i Sverige. Detta kan bli förödande. Om inte de allra flesta människor som kommer till Stockholm och Sverige förväntas försörja sig själva, och om vi inte förmår stå upp också för invandrades lagstadgade individuella rättigheter mot kulturellt betingade övergrepp, kommer förr eller senare hela internationaliseringen av vårt samhälle att ifrågasättas på allvar.

Fler än jag har ställt sig frågan varför somalier lyckas bra i England och i USA men tillhör de grupper med allra största arbetslöshet här i Stockholm och Sverige. Jag har inget självklart svar men fick ytterligare några pusselbitar när jag och min kollega Kristina Alvendal träffade en mycket intressant skara människor från Minneapolis, Minnesota.

I dessa klassiska svenskbygder - där vice borgmästaren heter Lilliegren och somalierna är medvetna om att de 100 år senare har ersatt svenskarna - händer intressanta saker.

I Rinkeby Folkets Hus samlades svenska somalier till en diskussion om de amerikanska erfarenheterna, under ledning av bland andra Benny Carlson, som har skrivit en bok om somalier i Minnesota.

Berättelsen är i korthet enkel: Somalierna i USA har varken bättre eller sämre förutsättningar än de i Sverige. Möjligt kan man säga att lite fler av dem har invandrat *till* USA och inte främst flytt *från* Somalia. Ibland får man en känsla av att den svenska immigrationspolitiken bygger på att alla vill komma *ifrån* någonting, snarare än *till* något annat. Det leder vår tanke fel.

Deras erfarenhet från Minnesota sammanfattas i tre meningar: Eget jobb och företagande. Rika mecenater som vill se förändring. Ett omfattande civilt liv i nonprofit-organisationer. Det låter naturligtvis trivialt men är nog inte svårare än så. Som de påpekade, finns det ingen somalier i världen som räknar med att staten ska lösa problemen åt honom. Tvärtom, ett av skälen till att lämna Somalia är att staten inte fungerar. Att ha någonting att sälja – sin arbetskraft, sin idé, sin hjärna - är därför helt självklart. De var snarare bekymrade över ett "överdrivet stort" egenföretagande bland somalier i USA, eftersom även förmågan att vara och förbli anställningsbar kan vara viktig att odla. Sådant ger perspektiv!

Det blev några fascinerande möten som inte bara sa något om dessa driftiga somalier, utan också något om Sverige och om USA. Det är någonting fundamental fel i den svenska invandrings-, flykting- och integrationspolitiken. Fullt kapabla människor görs till problem när de hamnar i Stockholms förorter. Fullt arbetsvilliga människor lever på bidrag. Inte för att vi vill det, utan för att vi inte förmår samla oss och göra något åt alla de vanor, föreställningar och historiska regler som ligger bakom det.

En av nycklarna formulerades av våra somaliska vänner så här: att bygga en egen, etniskt betingad gemenskap är viktigt, men det är en stor skillnad mellan en *enklav* och *ghetto*. De 30.000 till 40.000 somalierna i Minneapolis har byggt en enklav, inte utan problem och brister, men med många öppningar och stor utvecklingspotential. I Stockholm bygger vi fortfarande ghetton. Istället för att utnyttja det faktum att människor med samma ursprung och värderingar kan ges en möjlighet att bygga något stort tillsammans, isolerar vi "dom" från "oss". Så kan vi inte fortsätta. Benny Carlsons bok visar att vi kan göra något annat.

Stockholm april 2008

Sista veckan i augusti 2007 genomfördes en turné med tre gäster från Minneapolis, Minnesota, USA, till storstäderna i Sverige – i tur och ordning Göteborg, Malmö och Stockholm – samt till Roskilde i Danmark. Syftet var att möjliggöra ett utbyte av erfarenheter om somaliernas situation i Sverige och Danmark respektive Minnesota. Vilka slutsatser låter sig dras efter detta utbyte? Denna skrift ger en uppföljning och summering av ”somalierturnén” i ord och bild.

JOBBTORG STOCKHOLM
STOCKHOLMS STAD
105 35 STOCKHOLM
www.stockholm.se/jobbtorg